

ОЛЕНА ІСАЄВА, ЖАННА КЛИМЕНКО,
АНЖЕЛА МЕЛЬНИК, ОКСАНА БИЦЬКО

Зарубіжна ¹¹ література

Універсальний електронний
посібник-хрестоматія

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

Київ
Оріон
2019

АВТОРИ-УПОРЯДНИКИ:

Олена Ісаєва, доктор педагогічних наук, професор: «До читача XXI століття, або Замість вступу»; «Про модерністську прозу початку XX століття»; «Ф. Кафка»; «М. Булгаков»; «Про авангардизм і його основні течії»; «Б. Пастернак»; «Про розвиток жанру антиутопії»; «Дж. Орвелл»; «П. Целан»; «Театральний авангард другої половини XX століття, або Про формування “театру абсурду”»; «Ф. Дюрренматт»; «Е. Йонеско»; «Поєднуючи істини всього світу: про постмодернізм як одне з найяскравіших мистецьких явищ»; «Ми — живі, ми не вмерли, ми — є!» (Кримськотатарська література: повернення із забуття); «Т. Халілов»; «Книги, що нас обирають, або Замість підсумків».

Жанна Клименко, доктор педагогічних наук, професор: «Німецьке Просвітництво та його вплив на розвиток Європи», «Й.-В. Гете»; «Г. Аполлінер»; «Р.-М. Рільке»; «Ф. Гарсія Лорка»; «В. Маяковський»; «Епічний театр Бертольта Брехта: чим він дивує глядача?»; «Б. Брехт»; «Г. Белль»; «Стежками зарубіжної прози другої половини XX століття»; «Е. Гемінгвей»; «Г. Гарсія Маркес».

Анжела Мельник, кандидат педагогічних наук, доцент: «Срібна доба російської поезії»; «О. Блок»; «Анна Ахматова»; «Х. Кортасар»; «М. Павич»; «Дж. Грін»; «М. Зузак».

Оксана Бицько: «Ясунарі Кавабата».

Ісаєва О. О.

I-85 Зарубіжна література (універсальний електронний посібник-хрестоматія): посібник для 11 кл. закладів загальної середньої освіти / О. О. Ісаєва, Ж. В. Клименко, А. О. Мельник, О. К. Бицько. — К. : УОВЦ «Оріон», 2019.

ISBN 978-617-7712-98-4.

УДК 821(1-87).09*кл11(075.3)

ISBN 978-617-7712-98-4

© О. О. Ісаєва, Ж. В. Клименко,
А. О. Мельник, О. К. Бицько, 2019
© УОВЦ «Оріон», 2019

До китапа XXI століття, або замість вступу

Література відкриває нам очі, показує, який складний цей світ. Дає інше життя. Тому вона є вічною. Хороші книжки породжують критичне ставлення до світу. Література також завжди була інструментом у боротьбі з диктатурою.

*Маріо Варгас Льюса,
перуанський письменник, лауреат Нобелівської премії*

Вітаємо вас, любі наші читачі! Пропонуємо продовжити пізнавати себе через світ зарубіжної літератури. Готуючи цей підручник, ми добре усвідомлювали, що сьогодні, у часи суцільного Інтернету, можна достатньо швидко й легко знайти будь-яку інформацію. Тому нашим завданням не було подати максимум відомостей з тієї чи іншої теми — ми прагнули розкрити своєрідність художнього світу письменника, показати твір як «незавершену завершеність», дати вам поштовх для самостійних роздумів, навчити перекладати прочитане мовою власних вражень і понять.

Думаємо, що ви погодитеся з тим, що сьогодні, як ніколи, актуальними є слова про те, що *люди, які читають книжки, завжди будуть керувати тими, хто дивиться телевизор*. Тому роль вдумливого критичного читання важко переоцінити. І суспільство сьогодні, можливо, як ніколи, потребує вільної особистості з розвинутим критичним мисленням, здатної протидіяти масовим маніпуляціям і спробам повернення тоталітарних режимів. Про це, власне, і слова Маріо Варгаса Льюїси, проголошені на зустрічі з українською молоддю, що відбулася у визначальному для української Незалежності 2014 році в місті Києві.

Критично осмислюючи твори, запропоновані для читання у цій хрестоматії, ми сподіваємося, що ви зможете переконатися, наскільки вони залишаються актуальними для сьогодення, і не зважаючи на те, що написані у різні часи, відстоюють людську гідність, свободу і незалежність особистості, протидіють будь-яким війнам, геноциду і тоталітаризму.

Звісно, сьогодні потрібний вам художній текст можна знайти, крім бібліотек, на різних інтернетсайтах. Але в цій хрестоматії, яку ми для вас підготували, відібрано саме те, що вимагає шкільна програма, запропоновані оригінали і різні варіанти перекладів поетичних художніх творів. Увесь матеріал, представлений у хрестоматії, відібрано відповідно до сприйняття саме сучасними старшокласниками.

Автори

ЗМІСТ

ДО ЧИТАЧА ХХІ століття, або ЗАМІСТЬ ВСТУПУ	3
Пізнаємо себе і світ через літературу	8
<i>Поняття про діалог культур</i>	9

ЗОЛОТІ СТОРІНКИ ДАЛЕКИХ ЕПОХ

Йоганн Вольфганг ГЕТЕ	
Трагедія « Фауст » (перша частина)	
Переклад із німецької Миколи Лукаша	13

У ПОШУКАХ НОВОГО: МОДЕРНІСТСЬКА ПРОЗА початку ХХ століття

Франц КАФКА	
« Перевтілення » Переклад із німецької Євгена Поповича	159

ШЕДЕВРИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПОЕТИЧНОГО МОДЕРНІЗМУ

Гійом АПОЛЛІНЕР	
« Міст Мірабо ». Переклад із французької Миколи Лукаша	197
« Le pont Mirabeau »	198
« Зарізана голубка й водограй ».	
Переклад із французької Миколи Лукаша	200

Райнер Марія РІЛЬКЕ	
« Згаси мій зір ». Переклад із німецької Миколи Бажана	204
« Орфей, Еврідіка, Гермес ». Переклад із німецької Миколи Бажана ...	205
« Орфей, Еврідіка, Гермес » (уривок).	
Переклад із німецької Василя Стуса	207

Федеріко Гарсія ЛОРКА	
« Гітара ». Переклад з іспанської Миколи Лукаша.	210
« Про царівну Місяцівну ». Переклад з іспанської Миколи Лукаша ...	211

СРІБНА ДОБА РОСІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ	216
--	-----

Олександр БЛОК	
« Незнайома ». Переклад із російської Михайла Литвинця	228
« Незнакомка »	229

Анна АХМАТОВА	
« Коротко о себе »	240
« Дав мені юнь Ти сутужную... ».	
Переклад із російської Петра Перебийноса	246
« Дал Ты мне молодость трудную... »	246
« Жовтіє світло з темноти... ».	
Переклад із російської Петра Перебийноса	246

«Широк и жёлт вечерний свет...»	246
«Реквієм».	
Переклад із російської Володимира Затулівітра	248
Володимир МАЯКОВСЬКИЙ	
«А ви змогли б?»	262
«Послухайте!». Переклад із російської Кіри Шахової	263
«Борг Україні». Переклад із російської Леоніда Первомайського	264
Борис ПАСТЕРНАК	
«Гамлет». Переклад із російської Євгенія Сверстюка	269
«Гамлет». Переклад із російської Юрія Буряка	269
«Гамлет»	270
«Зимова ніч». Переклад із російської Леоніда Талалая	273
«Зимняя ночь»	273
«В усьому хочеться дійти...».	
Переклад із російської Олександра Гунька	275
«Во всём мне хочется дойти до самой сути»	276

**НА ЗАХИСТІ ВІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ:
ПРОБЛЕМИ СВОБОДИ,
МИРУ І ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ
В ЛІТЕРАТУРІ ХХ століття**

Джордж ОРВЕЛЛ	
Сатирична казка «Колгосп тварин».	
Переклад з англійської Івана Чернятинського	285
Бертольт БРЕХТ	
До вивчення п'єси «Матінка Кураж та її діти»	
Переклад із німецької Марка Зісмана	343
Генріх БЕЛЛЬ	
Оповідання «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...»	
Переклад із німецької Євгенії Горевої	404
Пауль ЦЕЛАН	
«Фуга смерті». Переклад із німецької Миколи Бажана	416
Ернест Міллер ГЕМІНГВЕЙ	
Повість «Старий і море»	
Переклад з англійської Володимира Митрофанова	425
Ґабріель Ґарсія МАРКЕС	
«Стариган із крилами».	
Переклад з іспанської Маргарити Жердинівської	484
Ясунарі КАВАБАТА	
Повість «Тисяча журавлів» (скорочено).	
Переклад з японської Івана Дзюба	506

**РУЙНУЮЧИ КАНОНИ І СТВОРЮЮЧИ НОВЕ:
З ЛІТЕРАТУРИ другої половини ХХ – початку ХХІ століття**

Фрідріх Райнхольд ДЮРРЕНМАТТ

П'єса «*Гостина старої дами*» (скорочено)

Переклад із німецької Віри Вовк 602

Ежен ЙОНЕСКО

П'єса «*Носороги*»

Переклад із французької Петра Тарашука. 645

Хуліо КОРТАСАР

«*Менади*». Переклад з іспанської Юрія Покальчука. 694

Мілорад ПАВИЧ

«*Автобіографія*» 710

«*Скляний равлик*». Переклад із сербської Оксани Микитенко. 713

Таїр ХАЛІЛОВ

Повість «*До останнього подиху*».

Переклад із кримськотатарської Лідії Любимової. 728

Джон Майкл ҐРІН

Роман «*Провина зірок*» (скорочено)

Переклад з англійської Віри Назаренко 754

Маркус ЗУЗАК

Роман «*Крадійка книжок*» (скорочено)

Переклад з англійської Наталії Гоїн 836

Павел Кучинський.
Читач

Пізнаємо себе і світ через літературу

Це теж скарбниця, що у ній знаходим
По наших предках спадок віри й праці.
Це теж посол, що нас охоче вводить
У терени надбання інших націй.

Богдан-Ігор Антонич,
український поет, перекладач

1. З якою метою ви читаете книжки (оберіть вашу відповідь):
 - 🌀 пізнаю світ і себе в ньому;
 - 🌀 хочу бути освіченою особистістю;
 - 🌀 це необхідно для мого майбутнього;
 - 🌀 для того, щоб розважитись і відпочити.
2. Чи є такі твори, про які ви хотіли б розповісти своїм друзям, батькам, іншим близьким вам людям? Якщо так, розкажіть про них.
3. Багато століть точиться дискусія про справжнє призначення мистецтва: мистецтво заради мистецтва; заради повчання або розваги; мистецтво як відображення дійсності. А ви як вважаєте? Поділіться своїми думками.
4. Яких можливих особистісних відкриттів і вражень ви очікуєте в цьому навчальному році від уроків літератури?
5. Прокоментуйте рядки Богдана-Ігоря Антонича, винесені в епіграф. Зверніть увагу на порівняння, які використовує поет, говорячи про книгу.
6. Складіть свій асоціативний ряд на тему книги й зарубіжної літератури. Презентуйте їх у класі.
7. Пригадайте, що таке «оригінал» і «переклад». На конкретних прикладах розкрийте відмінності між ними.
8. На конкретних прикладах із життя українських перекладачів прокоментуйте висловлювання вітчизняного літературознавця, перекладача Ростислава Доценка: «Перекладна література в Україні має таку саму драматичну історію, що й література оригінальна, тільки вдвоє драматичнішу. Усі нагінки на мову, на письменство незмірно тяжким обухом спадали на переклад».
9. Пофантазуйте! Ви — письменник чи письменниця. У якому жанрі ви б хотіли творити? Чи пробували писати художні твори? Розкажіть про них.
10. Що вам відомо про Нобелівську премію? Кого з письменників-лауреатів Нобелівської премії ви знаєте? За які заслуги вони здобули таку високу нагороду?
11. Уважно розгляньте й опишіть Нобелівську медаль з літератури. Осмисліть напис на її звороті: «*Inventas vitam juvat excoluisse per artes*» — «*Винахід робить життя кращим, а мистецтво — прекраснішим*». Чи погоджуєтеся ви з таким твердженням? Поясніть свою відповідь.

12. Підготуйте інформаційний плакат або мультимедійну презентацію, присвячену письменникам-лауреатам Нобелівської премії.
13. Самостійно знайдіть інформацію та підготуйте повідомлення про літературні премії, зокрема про такі, як Букерівська, Пулітцерівська, Гонкурівська, Х'юго (Г'юго), імені Г.-К. Андерсена).

До таємниць мистецтва слова

ПОНЯТТЯ ПРО ДІАЛОГ КУЛЬТУР

Книжка — це діалог, розпочатий із читачем [...]. Цьому діалогу немає кінця...

*Хорхе Луїс Борхес,
аргентинський письменник*

Мабуть, ви погодитесь, що сьогодні практично неможливо знайти країни або окремі народи, які були б ізольовані від інших, не відчували впливу інших культур. Глобальні процеси, що відбуваються у світі, сприяють тому, що досягнення науки й мистецтва однієї країни швидко поширюються в інших країнах. Для позначення процесів культурного зближення різних країн і народів у ХІХ столітті виник термін «*діалог культур*».

Діалог культур — сукупність різноманітних зв'язків між різними культурами, завдяки яким цінності однієї культури стають надбанням іншої.

Важливе значення для виникнення діалогу культур різних народів має художній переклад. Неперевершений теоретик і практик українського перекладу *Максим Рильський* підкреслював: «...обмін перекладами художніх творів становить одну з найпотужніших підойм у справі взаємоознайомлення народів, у справі їх культурного збагачення, у справі дружби народів».

Для кожної національної культури ознайомлення зі здобутками іншої відкриває нові можливості для розвитку, дає змогу переосмислити власні духовні та культурні надбання. Так поступово формуються загальні цінності, що об'єднують усі народи.

Діалог культур передбачає взаємодію культур на основі визнання обопільної самоцінності. Важливо наголосити, що справжній діалог протистоїть будь-яким догматичним висловлюванням, негативним стереотипам, заперечує авторитаризм. Толерантність і визнання рівноцінності різних культур, відмова від шовінізму¹ і ксенофобії² — необхідні умови для виникнення діалогу культур.

¹ *Шовінізм* — пропагування переваги одного народу (нації) над іншими народами (націями) й обґрунтування «права» на дискримінацію та пригнічення інших націй.

² *Ксенофобія* — категоричне несприйняття чужої культури.

Водночас ми маємо усвідомлювати, що глобальні процеси, які відбуваються у світі, розмитість культурних кордонів, самопроникнення різних культур — усе це сприяє тому, що сьогодні ваги набуває й інша проблема: збереження культурного коду нації, формування самоідентифікації особистості.

1. Розкрийте поняття «діалог культур».
2. Обґрунтуйте передумови створення діалогу культур.
3. Прокоментуйте думку М. Рильського про роль художнього перекладу для виникнення діалогу культур.
4. Поясніть, як ви розумієте висловлювання відомого ученого-культуролога М. Бахтіна: «Чужа культура тільки в очах іншої культури розкривається повніше і глибше. [...] Ми ставимо чужій культурі нові питання, яких вона сама собі не ставила, ми шукаємо в ній відповіді на ці наші запитання, нові смислові глибини. Без цих питань не можна творчо зрозуміти нічого іншого і чужого».
5. На основі хмари слів підготуйте розгорнуте повідомлення про діалог культур.

Підсумовуємо вивчене

1. Поміркуйте про роль літератури та культури у збереженні миру й взаєморозуміння у світі. У класі проведіть дискусію на тему «Чи здатна література, і взагалі мистецтво, «врятувати цей світ»?».
2. Наведіть приклади подвижницької праці українських перекладачів. Підготуйте розгорнуте повідомлення про одного з українських перекладачів.
3. Розкрийте відмінності діалогу, що відбувається в процесі сприймання оригінального та перекладного твору.

4. Поясніть, у чому відмінність понять «національна література» і «світова література».
5. Прокоментуйте висловлювання Івана Багряного: «Кожна національна література є насамперед національною літературою... І тим вона велика, що не переспівує і не мавпує іншу, чужу, а органічно виростає з духу нації, з цілого комплексу умов її життя».
6. На основі інформаційного плаката й додаткової інформації підготуйте розгорнуту відповідь на тему «Роль вітчизняної перекладацької школи в популяризації світової літератури й формуванні українського читача».

Передача чужомовної поезії різних віків і народів рідною мовою збагачує душу цілої нації, присвоює їй такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст зрозуміння і спочування між нами і далекими людьми, давніми поколіннями.
Іван Франко

